

**МАВЗУ: СУЯКЛИ
БАЛИҚЛАР
СИСТЕМАТИКАСИ**

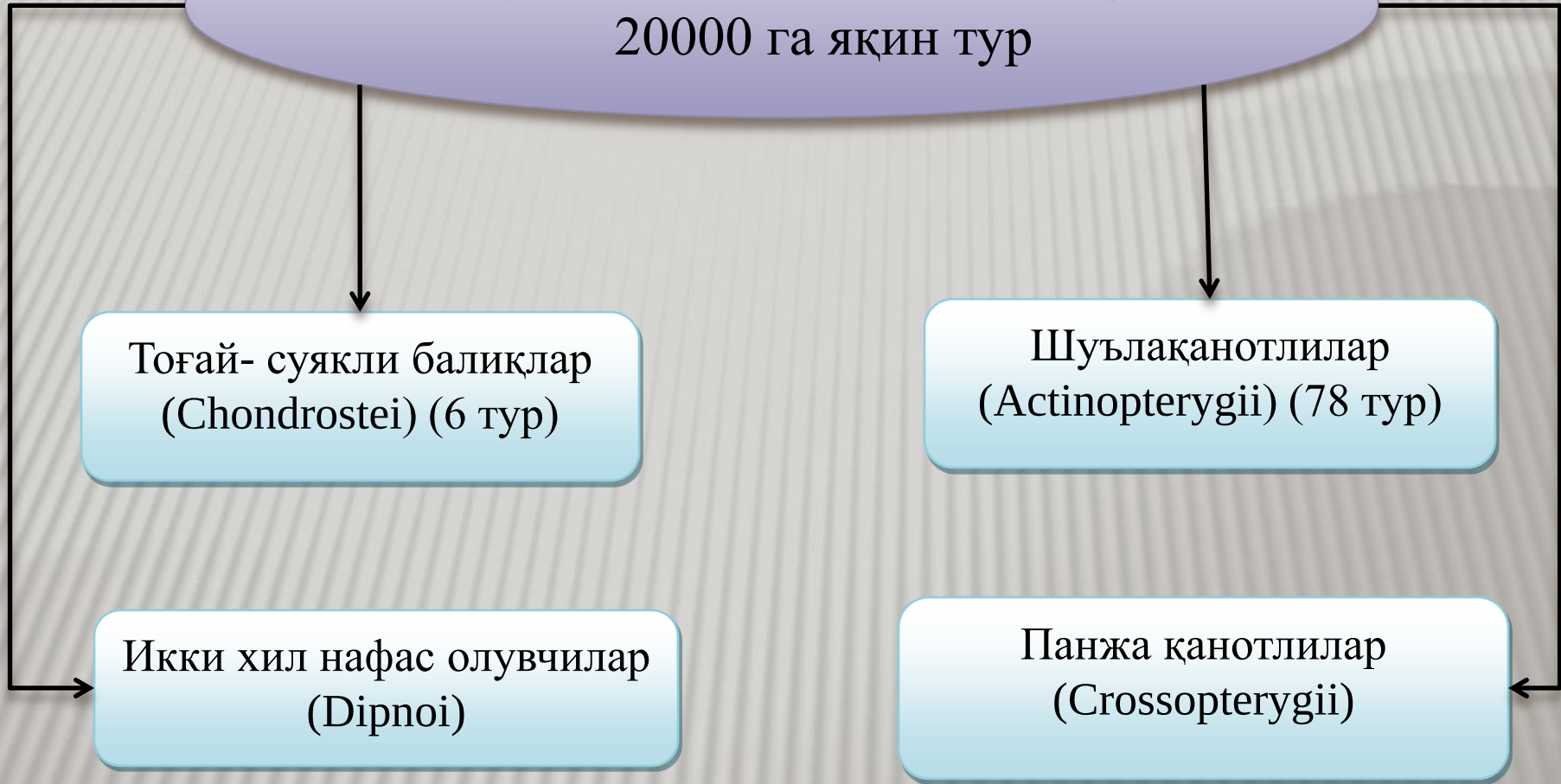
Суякли балиқлар Osteichthyes
20000 га яқин тур

Тоғай- суякли балиқлар
(Chondrostei) (6 тур)

Шуълақанотлилар
(Actinopterygii) (78 тур)

Икки хил нафас олувчилар
(Dipnoi)

Панжа қанотлилар
(Crossopterygii)

Шуълақанотлилар
(Actinopterygii)

```
graph TD; A[Шуълақанотлилар (Actinopterygii)] --> B[Суякли ганоидлар (Holostei)]; A --> C[Суякдор балиқлар (Teleostei)]; A --> D[Кўпқанотлилар (Polostei)];
```

Суякли ганоидлар
(Holostei)

Суякдор балиқлар
(Teleostei)

Кўпқанотлилар
(Polostei)

Суякли ганоидлар (Holostei) катта туркуми

Бу балиқлар анча содда тузилган, уларнинг вакиллари мезозой эрасида жуда кенг тарқалган бўлиб, туркумлари ҳам кўп бўлган. Бу катта туркум вакилларининг характерли белгиларига, аввало ичагида спирал клапанларининг борлиги, юрагида артериал конусининг сақланганлиги ва устки энса суягининг ривожланмаганлигидир.

**Суякли ганоидлар
(Holostei)**

```
graph TD; A[Суякли ганоидлар (Holostei)] --> B[Кайманлар (Lepidosteoidea) туркуми]; A --> C[Амиялар ёки лойқа балиқлар (Amioidei) туркуми];
```

Кайманлар
(Lepidosteoidea) туркуми

Амиялар ёки лойқа
балиқлар (Amioidei)
туркуми

Кайманлар (Lepidosteidae) туркумига 6-7 та тур
киради: Кайманлар ёки панцерли (косали)
чўртанларнинг узунлиги 3-4 метргача ва оғирлиги 150
кг гача боради. Улар Шимолий Американинг чучук
сувларида яшайди. Характерли белгиларига
гавдасининг ромб шаклидаги суякли ганоид
тангачадан иборат панцер билан қопланганлиги, устки
энса суягининг йўқлиги ва ҳаво пуфакчасининг
борлигидир. Кайманлар йиртқич, уларнинг оғиз
бўшлиғида тишлари бор. Чўртан балиқларникига
ўхшаш тумшуғи узун учли, гавдаси ҳам чўртан
балиқларникига ўхшайди. Думи гомоцеркал типда.
Умуртқаси олдинги томондан бўртиб чиққан, орқа
томондан ботик, яъни опистоцел типда.

Кайман

Кайман

Амиялар ёки лойқа балиқлар (Amioidei) туркуми. Бу туркумнинг амия ёки лойқа балиқ (*Amia calva*) деган битта тури бор. Бу балиқнинг узунлиги 60-90 см гача боради. Эркаги урғочисидан кичикроқ. Амиялар кайман балиқлар билан суякли балиқларнинг ўртасида маълум даражада оралиқ ўринни эгаллайди. Гавдаси циклоид тангачалар билан қопланган. Уларнинг спирал клапанлари ва артериал конуси рудимент ҳолида бўлади. Думида қора холи бор. Дум сузгич қаноти гомоцеркал типда тузилган. Юрагида аорта илдизи муртаги бор, орқа сузгич қаноти узун, дум сузгич қаноти доира шаклида. Оғзида тиши йўқ, тумшуғи тўмтоқ, ювош балиқ. Жуфт сузгич қанотлари кичкина. Ён чизик органлари яхши сезилади. Умуртқаси амфицел типда. Амиялар Шимолий Америкадаги секин оқадиган ва оқмайдиган чучук сувларида яшайди. Бундай сувларда одатда кислород кам бўлади. Шунинг учун амияларда кўшимча нафас олиш органи вазифасини сузгич пуфаги бажаради. Бу балиқлар совуқ пайтларда сувсиз, ҳаво муҳитида бир кеча-кундузгача яшай олади. Улар тунда фаол. Қишда чуқур жойларда қарахт бўлиб ётади. Вояга етган амиялар қисқичбақасимонлар, моллюскалар, баъзан балиқлар билан озиқланади. Ёш балиқлар фақат умуртқасиз ҳайвонлар билан озиқланади. Амиялар, асосан апрель – май ойларида сув ҳарорати +25°C атрофида бўлганда урчий бошлайди. Урчиш пайтида амияларнинг эркаги сувнинг қирғоғига яқин келиб, чуқурлиги 25-40 см бўлган саёз жойларда сув ўтларидан уя ясайди. Уясининг шакли тарелкага ўхшаш бўлиб, сатҳи 40-60 см² га боради. Увилдириғининг сони 70 мингтагача боради, тухумларини эркаги қўриқлайди. Амиялар бошқа балиқларни қириб зиён етказади. Уларнинг гўшти қаттиқ ва бемаза. Шунинг учун овқатга ишлатилмайди.

Лойқа балиқ

Лойқа балиқ

Суякдор балиқлар (Teleostei) катта туркуми

Шуълақанотлилар кенжа синфининг кўпчилик турлари суякдор балиқлар катта туркумига мансуб бўлиб, ҳозирги вақтда мавжуд бўлган балиқлар турининг қарийиб 95% ни ташкил қилади. Бу катта туркумга 40 дан ортиқ туркумлар киради.

Сельдсимонлар (Clupeiformes) туркуми

Бу туркумга энг содда тузилган суякдор балиқлар кириб, бош скелетининг асосий қисми тоғайдан иборат. Сельдсимонлар барча сузгич қанотларининг шуълалари юмшоқ ва бўғимли бўлиши билан ажралиб туради. Сельдсимонларнинг қорин сузгич қанотлари бир мунча узоқда, яъни қорин томонида жойлашган. Ён чизик органлари бўлмайди, аммо жабра қопқоғида сенсор найлари яхши ривожланган. Ҳаво пуфаги ҳаёти давомида қизилўнгач билан уланган бўлади. Тангачалари циклоид типда тузилган. Сельдсимонлар 40 мингдан 280 мингтагача тухум қўяди. Сельдсимонлар унча йирик бўлмаган балиқлардан ҳисобланади. Уларнинг узунлиги асосан 7 см дан 45 см гача, айримлари 75 см гача боради. Бу туркумнинг 3 та оиласи (сельдлар, анчоуслар, дорабалар) ва 300 тага яқин тури маълум. Дунёда, шу жумладан МДҲ да овладиган балиқларнинг 37% ни сельдлар ташкил қилади.

Анчоуслар

сельд

Тюлька

Лососсимонлар (Salmoniformes) туркуми

Лососсимонлар туркумига кировчи балиқларнинг характерли белгиларига елка сузгич қаноти билан дум сузгич қаноти орасида теридан иборат скелетсиз юмшоқ ёғ сузгич қанотининг бўлишидир. Лососсимонларнинг ўқ скелети ва бош қутиси қисман суяклашган. Бу туркумга ўртача ва йирик ўткинчи балиқлар киради, яъни улар асосан денгизларда ўсиб, улғаяди, лекин кўпайиш учун дарёларга ўтади.

Лососсимонларнинг кўпчилик турлари Узоқ Шарқ денгизларида яшайди. Буларга кета (*Oncorhynchus keta*), букри балиқ (*Oncorhynchus gorbuscha*), нерка (*Oncorhynchus nerka*) ва бошқа турлари киради. Чучук сувли дарёларда кумжаларнинг майда турларидан бири форель, яъни гулмой (*Salmo trutta fario*) яшайди. Ўзбекистонда гулмой асосан Сирдарё ва Амударёда учрайди. Улар баъзан, дарёлардан тоғли кўлларга ҳам ўтади.

Oncorhynchus keta

Oncorhynchus gorbuscha

Salmo trutta fario

Карпсимонлар (Cypriniformes) туркуми

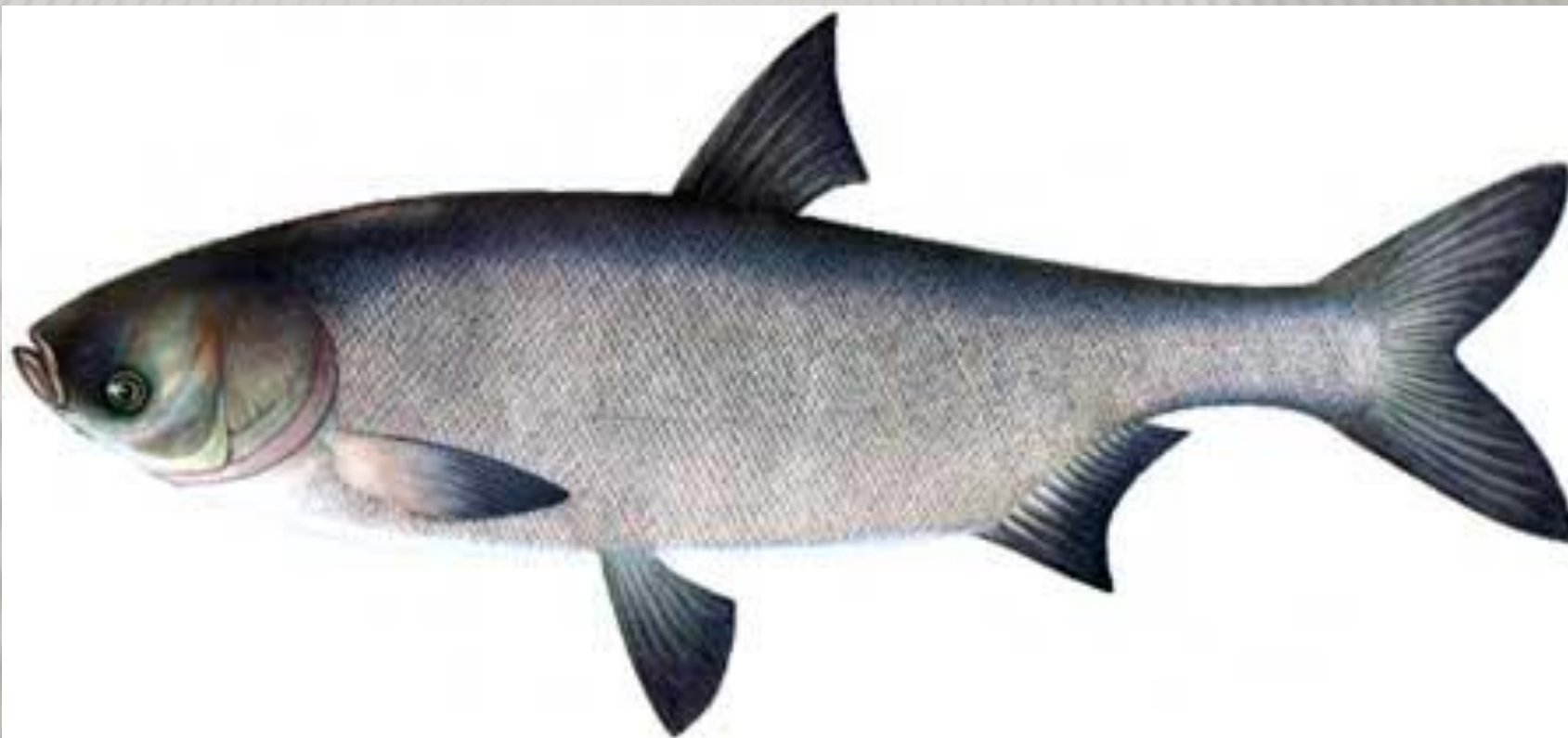
Карпсимонлар туркумининг вакиллари ҳам худди сельдсимонларга ўхшаб, примитив суякли балиқларга киради. Карпсимонларнинг ҳам сузгич пуфаги ичак билан қўшилган, сузгич пуфаги икки қисмга бўлинади, сузгич қанот шуълалари юмшоқ бўлади.

Бу балиқларнинг ҳаво пуфаги бир-бирига ҳаракатчан тарзда бириккан 3 та суяк занжир – Вебер аппарати билан ички қулоққа қўшилган. Унинг вазифаси ҳаво пуфакчаси сезган сув босимини мувозанат органга ўтказишдан иборат. Баъзи турларида (лаққа балиқларда) тангачалари бўлмайди. Бу туркумнинг 3000 дан ортиқ тури бор. МДХ да 120 га яқин ва Ўзбекистонда 19 та тури учрайди. Аксарият турлари чучук сувларда яшайди. Балиқлар турларининг 15% дан ортиғи карпсимонлар туркумига тўғри келади. Карпсимонлар туркумига 2 та оила киради: Карплар, яъни зоғора балиқлар (Cyprinidae) оиласи ва Лаққа балиқлар (Siluridae) оиласи. Ўзбекистон сув ҳавзаларидан зоғора балиқ, мойбалиқ, товонбалиқ, қорабалиқ, оқча, оқ амур, амур хумбоши ва бошқа балиқ турлари овланади. Бирқанча турлари (карп, товонбалиқ, оқ амур, амур хумбоши) сув ҳавзаларида боқилади.

Зоғорабалиқ

Оқ дўнгпешонали балиқ

Лаққа

Илонсимон балиқлар (*Anguilliformes*) туркуми

Бу туркумга кирадиган балиқларнинг гавдаси узун илонсимон бўлади. Илонсимон балиқларнинг қорин, баъзан эса кўкрак сузгич қанотлари бўлмаслиги билан характерланади. Орқа, дум ва анал сузгич қанотлари бир-бирларига қўшилиб кетган. Сузгич пуфаги ичаги билан боғланган. Илонсимон балиқлар туркумига 350-400 тага яқин тур киради. Улар асосан тропик ва субтропик денгизларда тарқалган. Умуман, угорлар денгизларда яшайди, ўткинчи турлари ҳам мавжуд. Болтиқ денгизи ҳавзаларида дарё угори (*Anguilla anguilla*) учрайди. Бу балиқнинг биологиясидаги қизиқарли томони шундаки, икра ташлаш учун дарёдан океан ва денгизларга ўтади. Улар Атлантика океанига ўтиб, сувнинг чуқур жойларига тухум қўяди. Тухумдан уч йилдан кейин личинка чиқади ва бу личинкалар миграция қилиб қайтадан дарёга келади. Ёш угорларнинг миграция қилиб дарёга келиб вояга етиш даври 4 йилга тўғри келади. Илонсимон балиқларнинг МДХ да унчалик ов аҳамияти йўқ. Уларнинг узунлиги 10-40 см дан 1-3 метргача ва оғирлиги 60 кг гача боради.

Anguilla anguilla

Anguilla anguilla

Чўртансимонлар (Esociformes) туркуми

Чўртансимон балиқлар турку-мининг турлари кўп эмас, яъни 10 га яқин тури бор. Улар йиртқичлик қилиб ҳаёт кечиради. Чўртан балиқларнинг танаси чўзинчоқ бўлиб, боши жуда катта, тумшуғи чўзиқ ва ясси. Оғзи катта, боши танаси узунлигининг учдан бир қисмини ташкил этади. Пастки жағи олдинга туртиб чиққан. Жағида тишлари жуда кўп. Орқа, дум ва дум ости сузгич қанотлари бир-бирига яқин жойлашган бўлиб, улар ўлжасини сакраб ушлаб олишга ёрдам беради. Ичаги билан сузгич пуфаги қўшилган. Ўзбекистонда чучук сувларда учрайди. Республикамизнинг жанубдаги дарёларида ва кўлларида оддий чўртан балиқ (*Esox lucius*) учрайди. Оддий чўртан Сирдарё, Амударё ва Орол денгизида ҳам яшайди. Чўртан балиқлар ўтроқ ҳаёт кечиради. Уларнинг энг сеvimли яшаш муҳити сув қирғоқларидаги ўт босган жойлар ҳисобланади. Чўртан балиқлар 17 мингдан 215 мингтагача увилдирик ташлайди. Эркак чўртан балиқ 3 ёшда, урғочиси эса 4 ёшда жинсий вояга етади. Энг катта чўртанларнинг узунлиги 1,5 метр, оғирлиги эса 35-37 кг гача боради. Чўртан балиқларнинг озиғи бақа, майда қушлар ва балиқлар ҳисобланади. Бу балиқлар овқатга ишлатилгани билан унчалик ов аҳамиятига эга эмас. Баъзан балиқчилик хўжаликларига зиён ҳам келтириши мумкин.

Чўртан балиқ

Чўртан балиқ

Кефалсимонлар (Mugiliformes) туркуми

Бу туркумнинг турлари унча кўп эмас, 150 та тури бор. Асосий характерли белгиларига сузгич пуфакларининг ёпиқ бўлиши ва ён чизикларининг йўқлигидир. Улар асосан жанубий денгизларда учрайди. МДХ да Қора ва Азов денгизларида кефаллар (Mugilidae) оиласи вакиллари тарқалган. Асосий ов аҳамиятига эга бўлгани лобан ёки оддий кефал (*Mugil cephalus*) ҳисобланади. Кефаллар гала-гала бўлиб кўчиб юради. 1930-1934 йилларда кефаллар Каспий денгизида иқлимлаштирилган. Гамбузия (*Gambusia*) балиғи ҳам (бўйи 5 см келадиган майда балиқ) шу туркумга киради. Гамбузия балиғи безгак чивини личинкаларининг кушандаси бўлгани учун Кавказда ва Ўрта Осиёда иқлимлаштирилган.

Mugil cephalus

Gambusia

Саргансимонлар (Beloniformes) туркуми

Бу туркум вакиллари ўзига хос балиқлар бўлиб, кўпинча денгизларда яшайди. Уларнинг кўкрак сузгич қанотлари узун бўлиб, шу сузгич қанотлари ёрдамида сувдан юқорига сакраб 150-200 метргача, баъзи турлари ҳатто 400 м гача учиб бориб сувга шўнғийди. Сарганларнинг типик вакили кўкрак жуфт сузгичлари жуда катта бўлган узунқанот (Ехосоetus) ҳисобланади. Бу туркумга учар балиқлар ва жағи жуда ҳам узун бўлган сарганлар киради. Улар асосан тропик денгизларда тарқалган. Бу туркумга 150 та тур киради. Узунлиги 15-50 см келади.

Учар балиқ

Учар балиқ

© CINHP / G.McCormack

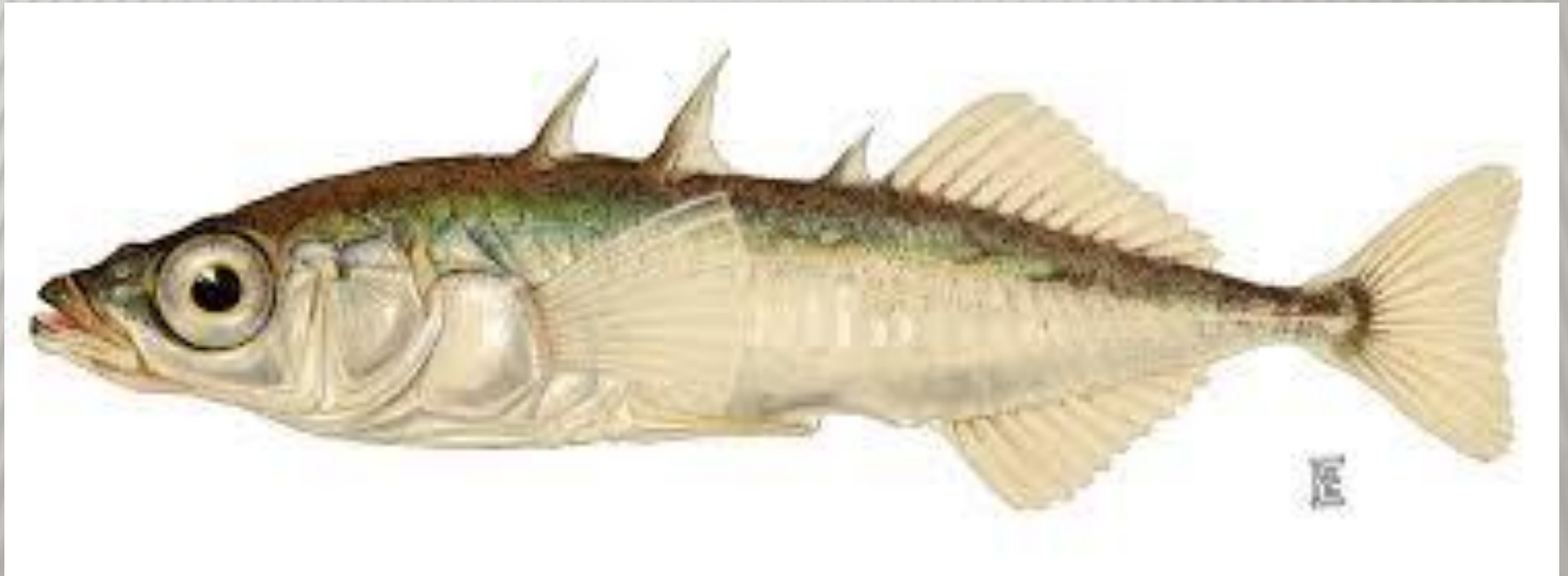
Тиканбалиқсимонлар (Gasterosteiformes) туркуми

Бу туркумга чучук ва шўр сувларда яшайдиган 200 дан ортиқ тур майда балиқлар киради. Бу балиқларнинг орқа сузгич қанотининг олдинги қисми ўз шаклини ўзгартириб, парда билан бир-бирига қўшилмайдиган ўткир учли тиканларга айланган. Қорин сузгич қанотлари ҳам бир жуфт тикан кўринишда бўлади. Тиканбалиқсимонлар туркуми вакиллари Шимолий яримшардаги чучук ва шўр сувларда учрайди. МДХ да бу туркумнинг бир неча турлари Болтиқ, Баренц, Қора, Азов ва Каспий денгизларда ҳамда бир қатор дарёларда учрайди. Типик вакили уч тиканли тиканбалиқ (*Gasterosteus aculeatus*) ҳисобланади. Бу балиқнинг эркаги ўсимликлардан шаклан шарга ўхшаш уя ясаб, шу уяга урғочиси қўйган увилдириғини қўриқлайди. Урғочилари бор-йўғи 100 тага яқин тухум қўяди. Тиканбалиқлар Орол денгизида ва Амударёда ҳам учрайди. Катталиғи 7 см дан 30 см гача боради.

Gasterosteus aculeatus

Gasterosteus aculeatus

Тутамжабралилар (Lophobranchii) туркуми

Бу туркумга жуда ажойиб денгиз балиқлари киради. Уларнинг ички жабра аппарати редукцияланиб, ўрнига жабра япроқчалари бир тутам бўлиб бошининг ташқи томонига йиғилган. Гавдаси ҳалқасимон суяк пластинкадан иборат коса (панцир) билан қопланган. Бошида узун найсимон тумшуғи бор, оғзи кичкина, тиши йўқ. Эркакларининг қорин томонида махсус халтачаси бўлиб, бу халтачада оталанган тухумларини олиб юради.

Бу туркумнинг вакиллари асосан иссиқ тропик денгизларда тарқалган. МДХ да Қора, Каспий, Болтиқ ва Япон денгизларда учрайди. Асосий вакилларига денгиз ниналари (*Syngnathus*) ва денгиз тойчалари (*Hippocampus*) киради. Улар ов аҳамиятига эга эмас. Денгиз тойчаси думи билан сув тагидаги ўтларга ўралиб отга ўхшаб танасини ғоз, яъни тикка тутеди.

Денгиз тойчалари

Денгиз ниналари

Колюшка балиҗи

Олабуғасимонлар ёки окунсимонлар (Perciformes) туркуми

Бу туркумга денгиз ва чучук сувларда яшайдиган кўплаб тур балиқлар киради. Олабуғасимонларнинг асосий характерли белгиларига, аввало қорин сузгич қанотининг кўкрак сузгич қаноти остида ёки биров олдинроқда жойлаш-ганлиги, сузгич пуфагининг ёпиқлиги, яъни ичак билан қўшилмаганлигидир. Уларнинг жуфт ва тоқ сузгич қанотларида (айниқса, орқа сузгич қанотларида) маълум миқдорда учи ўткир ва бўғимларга бўлинмаган, нурлар, шуълалар бўлади. Орқа сузгич қаноти 2 та. Бу туркумга 6500 дан ортиқ тур киради.

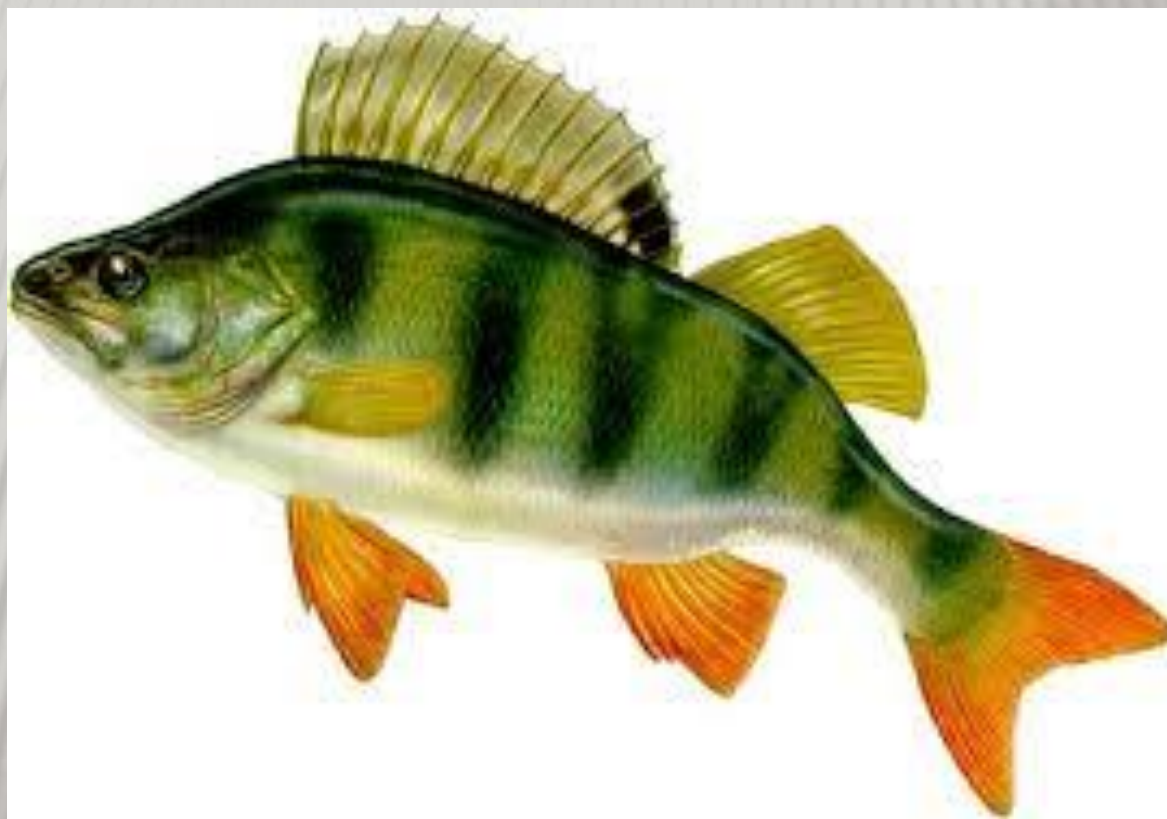
Олабуғасимонлар туркуми систематикаси мураккаб бўлиб, кўплаб кенжа туркумлари, оилалари ва авлодлари мавжуд. Олабуғасимонлар туркуми дунёдаги барча сув ҳавзаларида учрайди, айтиқса олабуғалар (Percidae) оиласи вакиллари катта ов аҳамиятига эга. Бу оилага 160 та тур киради. МДХ да Қора ва Каспий денгизларда кенг тарқалган ва кўп овланадиган олабуғалар оиласига судак яъни сла балиқ (Lucioperca), олабуға (Perca) ва тошбош, яъни ершлар (Acerina) киради.

Окунсимонлар туркумига яна лабиринтлар (Anabantidae), скумбриялар (Scombridae), тунецлар (Thunnidae) ва буқа балиқлар (Gobiidae) оилалари ҳам киради. Лабиринтлар оиласининг вакиллари дан бири анабас (*Anabas testudineus*) бўлиб, у узоқ вақтгача сувдан ташқарида туради ва ҳатто дарахтларга ҳам ўрмалаб чиқа олади. Скумбриялар оиласининг вакиллари асосан очик денгизларнинг тагида ҳаёт кечирилади. Улар яхши сузади. Типик ов аҳамиятига эга бўлган вакили оддий скумбрия (*Scomber scomber*) ҳисобланади. Тунецлар оиласининг вакиллари скумбрияларга яқин туради. Шунинг учун ҳам айрим систематик олимлар тунецларни скумбриялар оиласига қўшади. Тунецларнинг узунлиги 40 см дан 3 метргача боради. Улар денгизларда, Тинч ва Атлантика океанларида кўп учрайди ва овланади. Қора денгизда йил бўйи оддий тунец (*Thunnus thunnus*) учрайди. Тунецлар жуда ҳам ҳаркатчан, соатига 90 км тезликда сузиши мумкин. Тунецлар муҳим ов аҳамиятига эга. Буқа балиқлар оиласининг вакиллари унча йирик эмас. Улар кўпинча денгиз қирғоқларига яқин сувларда ва чучук сувларда яшайди. Улар сув тубида умуртқасиз ҳайвонларни еб ҳаёт кечирилади. Буқа балиқларнинг эркаклари кўпайиш пайтида уя ясайди. Урғочилари бу уя ичига икрасини қўйгандан сўнг эркаклари тухумларни қўриқлайди. Бу балиқлар тропик денгизларда, Қора, Азов ва Каспий денгизларида ва бир қанча дарёларда тарқалган, улар овланади.

Судак

Олабуға

Тунецлар

Анабас

Буқа балиқ

Трескасимонлар (Gadiformes) туркуми

Трескасимонлар туркумига 750 га яқин тур киради.

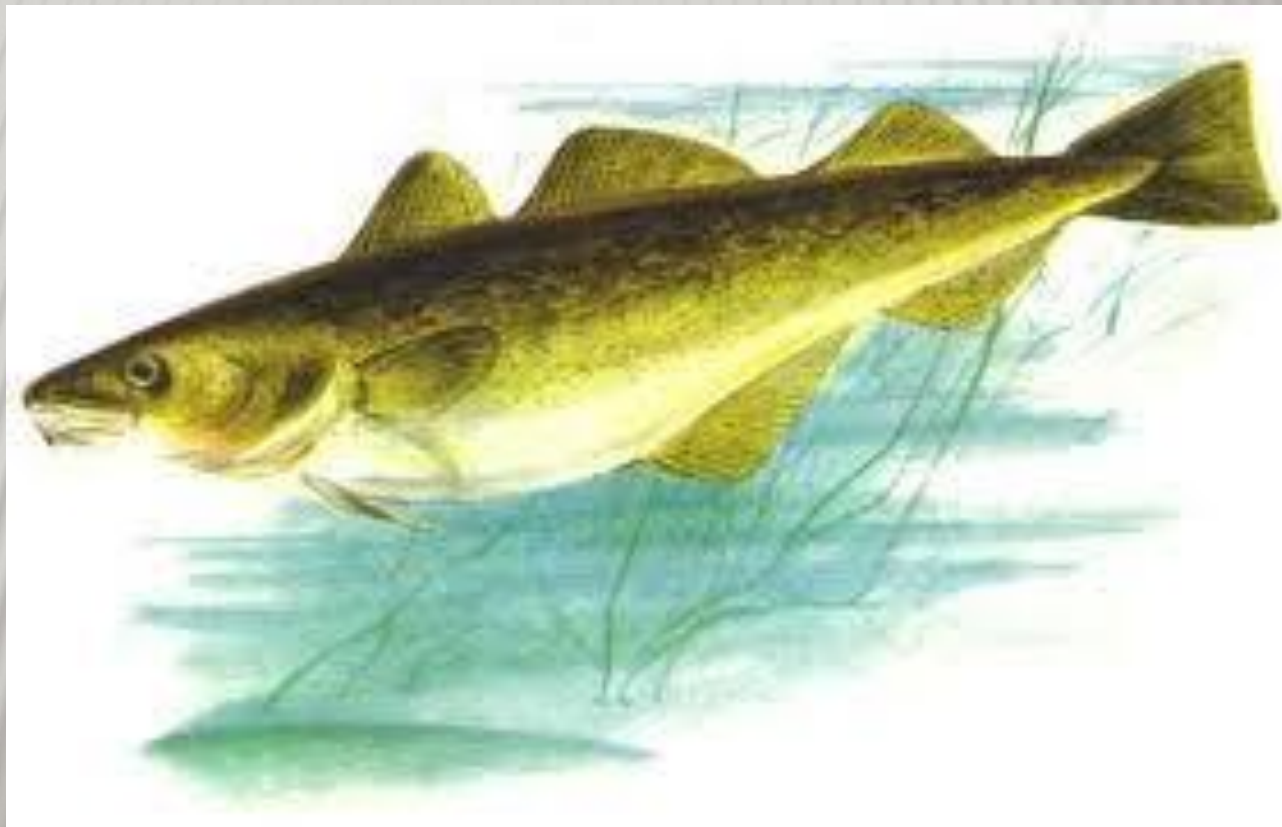
Трескасимонлар туркумининг вакиллари катта ов аҳамиятига эга бўлган анча йирик балиқлар ҳисобланади. Уларнинг барча сузгич қанотларида юмшоқ ва бўғимларга бўлинган шуълалари бор.

Қорин сузгич қанотлари кўкрак сузгич қанотлари остида ёки ундан олдинда жойлашган, сузгич пуфаги ёпиқ. Трескалар жуда ҳам серпушт, яъни 2,5 миллиондан 10 миллионтагача икра ташлайди. Трескаларнинг энг йириги 180 см гача ва оғирлиги 40 кг гача боради. Улар 8-10 ёшда жинсий вояга етади, 24 йилгача яшаши мумкин. Трескасимонлардан яна пикша (*Melanogrammus aeglefinus*), навага (*Eleginus navaga*), сайда (*Boreogadus saida*), минтай (*Theragra chalcogramma*) ва бошқа турлари ҳам кўплаб овланади. Трескаларнинг асосий характерли белгиларига, 3 та орқа сузгич қаноти ва 2 та анал сузгич қанотларининг борлигидир.

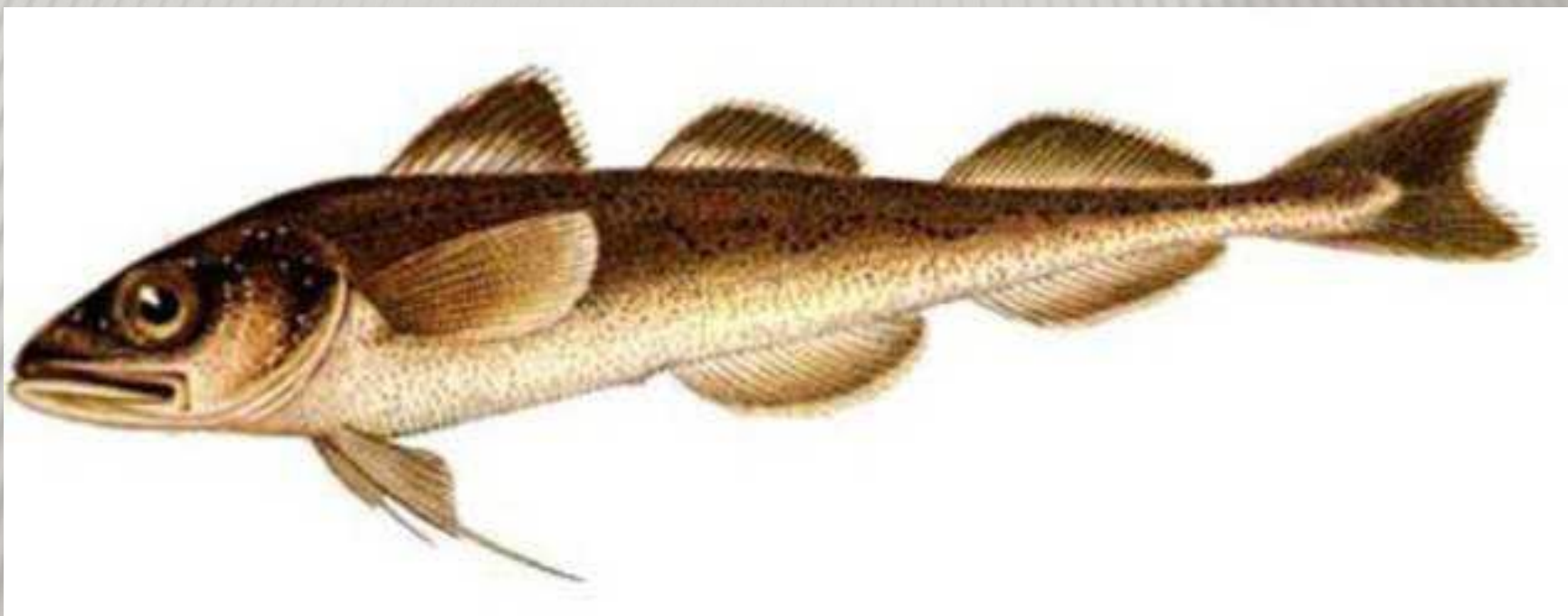
Пикша

Навага

Сайда

Камбаласимонлар (Pleuronectiformes) туркуми

Камбаласимонлар туркуми вакилларининг танаси икки ён томондан қисилган. Кўзлари ва бурни бошининг икки ён томонида жойлашмай, балки асимметрик бўлиб бошининг бир томонига ўтган. Дум сузгич қаноти гомоцеркал. Сузгич пуфаги йўқ. Орқа ва анал сузгич қанотлари қўшилиб кетган. Камбалалар сув тубида яшайди ва ён томони билан сузади. Ёш камбалалар эса ёни билан сузмай, одатдагидай тўғри сузади ва уларнинг кўзлари, бурни ҳам бошининг икки ён томонида жойлашган бўлади, кейинчалик улар аста-секин сув тубига тушиб вояга етади. Сув тубига ён томони билан ётади ва бошининг пастга қараган томонидаги кўзи, бурни устки томонга ўтади. Уларнинг қорин жуфт сузгич қанотлари кўкрак жуфт сузгич қанотларидан олдинда жойлашган. Бу туркумга 500 га яқин тур киради. Уларнинг миграцияси тухум қўйиш, овқат топиш ва қишлаш билан боғлиқ. Камбалаларнинг миграцияси 100-200 км атрофида бўлади. Камбалаларнинг узунлиги 86 см гача, баъзилари 2-3 метргача, оғирлиги 100 кг гача боради. Эркаки 9 ёшда ва урғочиси 13 ёшда жинсий вояга етади. Улар 25 йилгача умр кўради.

Камбала

Камбала

Камбала

Туташжағлилар (Plectognathi) туркуми.

Бу туркумнинг турлари жуда оз ва улар асосан тропик мамлакатлардаги денгизларда яшайди. Бу балиқларнинг юқориги ва пасти жағлари туташиб кетган, яъни жағлари шаклан ўзгариб, моллюска ҳамда крабларнинг қаттиқ чиғаноқларини майдалашга мослашган тумшукқа айланган. Тишлари кўп, танаси йирик тангачалар ёки суякли пластинка билан қопланган. Бу туркумнинг асосий вакиллариға кузовка, нина қорин ва ой балиқлар киради. Уларнинг узунлиги 0,5-1 метргача, айрим тур ой балиқлар ҳатто 3-5 метргача боради. Сузгич қанотлари бор, лекин яхши ривожланмаган. Нина қорин балиқлар ичига ҳаво ютади ва сув оқимида ҳаракат қилади.

Нина қорин

Ой балиқ

© Logbookimmersioni.it

Оёққанотлилар (Pediculati) туркуми.

Оёққанотлилар туркумига 225 дан ортиқ тур киради, улар сувнинг тубида яшайди. Оёққанотлилар елка – қорин томонга яссилашган бўлиб, кўкрак сузгич қанотлари кенг, улар ёрдамида балиқлар сув тубида юришга мослашган. Орқа сузгич қанотининг олдинги томонидаги шуълалари ўзгариб узун ҳаракатчан пайпаслагичларга айланган. Мана шу пайпаслагичларнинг тебраниб туриши натижасида бу балиқлар ўзларига озиқ бўладиган майда балиқларни жалб қилади ва шу усулда озиғини тутиб ейди. Бу туркумнинг типик вакили – денгиз шайтони (*Lophius piscatorius*) ҳисобланади. МДХ да Мурманск ва Қора денгизда учрайди. Оғзи жуда катта, йиртқич балиқ, узунлиги 1,5 м ва оғирлиги 20 кг дан ортиқ бўлади. Денгиз шайтони асосан баҳорда 400-2000 м чуқурликда 1,3-3,0 млн тагача тухум қўяди.

Денгиз шайтони

Денгиз шайтони

Кўпқанотлилар (Polypteri) катта туркуми

Бу катта туркумга битта - кўпқанотлилар (Polypteriformes) туркуми киради. Кўпқанотлилар туркумининг вакиллари асосан, чучук сувларда яшайди. Уларнинг макони тропик Африканинг дарё ва кўллари ҳисобланади. Кўпқанотлиларнинг асосий характерли белгиларига, аввало териси ҳаракатчан ромб шаклидаги ганоид тангачалар билан қопланганлигидир. Орқа сузгич қаноти бир қанча майда сузгич қанотлардан ташкил топган, шу сабабли кўпқанотлилар деб ном олган. Кўкрак сузгич қанотининг асосий палласи гўштдор бўлиб, шуълалар шу паллаларда ўрнашган. Дум сузгич қаноти юмалоқ ва гомоцеркал типда бўлади. Скелети суякдан ташкил топган. Уларнинг сузгич пуфаги икки қисмдан иборат бўлиб, ўнг қисми катта бўлади. Иккала қисми ҳам қизилўнгач билан қўшилган ва қўшимча нафас олиш органи вазифасини бажаради. Кўпқанотлиларда ўпка артерияси ва ўпка венаси йўқ, ички бурун тешиги бўлмайди. Уларнинг ичагида спирал клапанлари, юрагида артериал конуси ва кўзининг орқасида жуфт сачратгич органи бор. Кўпқанотлиларнинг ривожланиши ўзгариш билан боради, яъни метаморфозли. Уларнинг личинкаларида ташқи жабра бўлиб, бу жабралар тил ости ёйларига ўрнашган. Кўпқанотлилар туби балчиқли дарёларда ҳаёт кечиради, улар майда балиқлар, ҳашаротлар ва қисқичбақасимонлар билан озиқланади. Кўпқанотлиларнинг узунлиги 120-180 см гача боради, 10 га яқин турлари учрайди.

Кўпқанот

Кўпқанот

Кўпқанот

Кўпқанот кўкрак сузгичи

